

Platform Openbare Ruimte:

Openbare ruimte motor bij gebiedsontwikkeling

Van publieke naar openbare ruimte

De kwaliteit van de openbare ruimte is al jaren een belangrijk thema in het stedenbouwkundig debat. De openbare ruimte is het speelveld waarin zich een groot deel van het maatschappelijke leven afspeelt en mensen elkaar ontmoeten. De openbare ruimte bepaalt de samenhang tussen individuele gebouwen en tussen de activiteiten in die gebouwen. De openbare ruimte verleent aan een gebied bij uitstek een eigen identiteit. En dat gedurende een periode van vele decennia en vaak langer.

Het begrip 'openbare ruimte' wordt in het professionele debat steeds breder gedefinieerd; het gaat niet alleen over publieke buitenruimte (straten, pleinen, parken e.d.) in enge zin, maar ook over andere openbaar-toegankelijke ruimten. Denk aan openbare gebouwen (stadhuis, theater, bibliotheek e.d.), metrostations of passages onder gebouwen, waarin private voorzieningen zijn ondergebracht. Publieke, openbare en private ruimten vloeien steeds meer in elkaar over.

De stichting Platform Openbare Ruimte wil een impuls geven aan het publieke debat over ontwerp, inrichting en beheer van de openbare ruimte en daarmee bijdragen aan de ontwikkeling en uitwisseling van kennis en kunde. Dit met als doel te zorgen voor een aantrekkelijke en duurzame kwaliteit van de openbare ruimte.

Nieuwe opgaven

De stichting OmgevingsArchitectuurPrijs (OAP) zet zich al sinds 1994 in om door middel van een ontwerpersprijs de kennis en het debat over de openbare ruimte te stimuleren. Vanuit de stichting zijn ook initiatieven voortgekomen als de ontwerpessies OOR voor studenten aan verschillende ontwerpopleidingen.

De komende jaren wil de stichting de prijsvraag een nieuwe impuls geven en tevens haar activiteiten verbreden. Aanleiding daarvoor is het besef dat de kwaliteit van de openbare ruimte nog steeds c.q. steeds meer onder druk staat door maatschappelijke ontwikkelingen als toenemende automobiliteit, parkeerproblemen, vandalisme, agressie en onveiligheid op straat. Daarmee staat de leefkwaliteit van het openbaar gebied op de tocht.

Daarnaast dient zich een groot aantal nieuwe opgaven aan zoals de vernieuwing van oude wijken, investeringen van corporaties en andere instellingen in de openbare ruimte en 'maatschappelijk vastgoed' en de transformatie van voormalige bedrijventerreinen tot nieuwe, hoogwaardige woon- en werkgebieden. Verder is er behoefte aan integrale gebiedsontwikkelingen op hogere schaalniveaus waarbij rood, groen, blauw en zwart in onderlinge samenhang worden aangepakt. De openbare ruimte leent zich bij uitstek voor duurzame concepten en materialen.

Tot slot worden investeringen in een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte en in openbare gebouwen steeds meer ingezet als motor voor private investeringen en als 'tool' bij gebieds- en citymarketing. Uitstraling, sfeer en emotionele beleving (esthetisch, functioneel) en waardeontwikkeling zijn sleutelwoorden.

Andere rollen en spelregels

De uitdagingen voor de toekomst hebben mede te maken met veranderende taken en verantwoordelijkheden van publieke en private partijen rond het openbaar gebied. Gemeentelijke overheden trekken zich – al dan niet in het kader van publiek-private samenwerking - in toenemende mate terug op hun regierol en laten de invulling en uitvoering van gebiedsontwikkelingen steeds meer over aan marktpartijen.

Dit kan leiden tot een sterke focus op de ontwikkeling van afzonderlijke projecten, waarbij de samenhang tussen gebouwen, de invulling van de plint en daarmee de totale kwaliteit van het openbaar gebied onder druk komen te staan. Ook inspraak kan er toe leiden dat de identiteit en 'leesbaarheid' van het openbare gebied op een hoger schaalniveau dan de eigen straat of buurt uit het oog worden verloren. Wijken en steden zijn meer dan een verzameling incidenten; een aantrekkelijke wijk en stad kent een duidelijke hiërarchie van straten, lanen, parken en pleinen evenals plekken van rust en dynamiek. Daarnaast is er in toenemende mate sprake van privatisering van publiek-toegankelijke gebouwen en gebieden (winkelcentra, parken, sportterreinen, wooncomplexen e.d.), camerabewaking en de inschakeling van particuliere beveiliging in het openbaar gebied. Terwijl ook beheer en onderhoud van de openbare ruimte in woonwijken en op bedrijventerreinen steeds meer worden overgeheveld van de gemeente richting bewoners, gebruikers, bedrijven en marktpartijen (corporaties, beleggers). Dit soort ontwikkelingen zijn niet per definitie negatief, maar vragen wel om nieuwe spelregels, samenwerkings- en financieringsvormen.

Bakens verzetten

Tegen deze achtergrond wil de stichting OAP de bakens verzetten en een nieuwe richting inslaan. De prijsvraag was primair gericht op zaken als ontwerp, inrichting en materialisatie van de openbare ruimte. De komende jaren ligt de focus op de kwaliteit van de openbare ruimte in bredere zin - stedenbouwkundig, landschappelijk, programmatisch en ecologisch - en op de partijen en processen om die kwaliteit te realiseren. Het gaat niet alleen meer over 'wat' maar ook over 'hoe' en 'wie'. Ofwel, hoe organiseer je een openbaar gebied dat aantrekkelijk is en blijft gedurende de 24-uurscyclus van dag en nacht? En dat niet even maar decennia lang, terwijl de mensen, omgeving en maatschappij voortdurend veranderen? Ofwel hoe combineer je robuustheid, met duurzaamheid en flexibiliteit? 'Sober en doelmatig' werkt vanuit die optiek vaak beter dan dichtgetimmerde ontwerpen die de tand des tijds niet kunnen weerstaan. De openbare ruimte moet zich kunnen doorontwikkelen; een ontwerp is nooit af. Koester lege plekken die in de toekomst een functie kunnen krijgen. En reserveer op voorhand budgetten voor onderhoud en beheer!

De verschuiving van ontwerp en materialisatie naar ontwikkeling en beheer vraagt om een nieuwe start, met een nieuw bestuur en een nieuw programma voor de komende vijf jaar. In het nieuwe bestuur zitten, naast vertegenwoordigers uit de wereld van ontwerp en toelevering, ook opdrachtgevers en beheerders van de openbare ruimte (gemeenten, corporaties, projectontwikkelaars, beleggers) en opinion-leaders uit de communicatie en wetenschap. Gezien de nieuwe focus zal ook de naam worden veranderd in de stichting 'Platform Openbare Ruimte'. Het bestuur van het Platform Openbare Ruimte wil de komende jaren een stevige impuls geven aan de ontwikkeling van een aantrekkelijke openbare ruimte.

Ambitieuw programma

Het Platform Openbare Ruimte wil uitgroeien tot katalysator van kennisontwikkeling en ontmoetingspunt voor bedrijven, overheden en andere stakeholders rond de ontwikkeling en het beheer van de openbare ruimte. Daarbij denkt het bestuur aan de volgende activiteiten die in de loop der jaren worden uitgebouwd.

1. Maatschappelijk debat. Het Platform organiseert jaarlijks een groot symposium waarop een actueel thema aan de orde komt en sponsors en professionals elkaar ontmoeten. Het symposium wordt gekoppeld aan de prijsvraag (2).
2. Prijsvraag. De bestaande Omgevingsarchitectuurprijs krijgt een nieuwe, thematische en actuele invulling. De prijs krijgt een nieuwe naam; gedacht wordt aan de naam van een toonaangevende landschap- of stedenbouwkundig ontwerper.
3. Nieuwsbrieven. Enkele malen per jaar worden aansprekende nieuwsbrieven verspreid waarin bijzondere projecten en oplossingen uit binnen- en buitenland worden op een opvallende manier worden gepresenteerd. Daarnaast worden de media actief benaderd met interessante ontwikkelingen en voorbeelden.

4. Excursies. Het Platform organiseert regulier kleine excursies naar projecten in Nederland of aangrenzende landen eens in de twee jaar een grote vakexcursie naar interessante projecten in het buitenland.
5. Pilot-projecten. Het bestuur wil een aantal concrete pilot-projecten opstarten voor nieuwe concepten en formules rond de ontwikkeling en beheer van de openbare ruimte. Gebieden/projecten uit eigen portefeuille kunnen in dit programma worden ingebracht.
6. Onderzoek en kennisuitwisseling/ontwikkeling. Rond thema's worden 'communities of practice' opgezet voor onderzoek en kennisuitwisseling. De resultaten worden in brede kring, mede via de media, verspreid. De thema's variëren van ontwerp, tot productontwikkeling, financiering- en beheerformules.

Krachtig geluid

Het Platform Openbare Ruimte zal de komende jaren een krachtig geluid laten horen in het publieke debat. Het Platform onderscheidt zich van andere initiatieven rond de openbare ruimte door de brede benadering van de opgave en de samenstelling van het bestuur waarvan de leden in hun dagelijkse praktijk voortdurend met de opgave worden geconfronteerd en die door hun positie in eigen huis daadwerkelijk nieuwe ontwikkelingen kunnen stimuleren. Door hun positie in de sector zijn zij ook in staat deuren te openen bij bedrijven, instellingen en overheden en hen te stimuleren te participeren in de activiteiten van het Platform. Deze zullen als deelnemer en sponsor van programma's en projecten worden benaderd.

'Mooi Nederland' is het motto van dit kabinet. Het Platform Openbare Ruimte is ervan overtuigd dat Nederland alleen mooi kan blijven en mooier kan worden als overheden en marktpartijen de handen ineenslaan en samen oplossingen zoeken voor maatschappelijke problemen en nieuwe uitdagingen die op ons afkomen. De openbare ruimte is de plek bij uitstek waar mensen elkaar ontmoeten, wijken en steden hun eigen identiteit vinden en investeringen plaatsvinden. De openbare ruimte is ook de plek waar culturen en belangen elkaar ontmoeten en spanningen tot uiting komen. Kortom, een democratische kunstvorm bij uitstek. De kwaliteit van de openbare ruimte bepaalt het succes van de ontwikkeling en vernieuwing van buurten, bedrijventerreinen en andere gebieden. Vandaar ons motto: openbare ruimte motor voor gebiedsontwikkeling.

Het bestuur van de stichting Platform Openbare Ruimte i.o bestaat uit:

Ir. Wienke Bodewes (voorzitter)

Drs. Peter Dordregter

Drs. Helen van Duin

Ir. Arjan Karssen

Drs. Jan Rutten

Drs. Roel Steenbeek

Dr. Dick Tommel

J. Rutten